

สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูตามหลักกัลยาณมิต

The Teacher Learning Management Competency Based on the Kalayanamitta
Dhammas

พระมหาอุดร อุตโตโร (มากดี)*

Phramaha Udorn Uttaro (Makdee)

พระครูใบฎีกาณทล เขมโก (ชูโตศรี)**

Phrakhrubaidika Monthon Khamago (Chutosri)

Received : September 20, 2017

Revised : March 20, 2019

Accepted : November 29, 2019

บทคัดย่อ

สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูตามหลักกัลยาณมิตนั้น เป็นความสามารถในการบริหารจัดการการเรียนการสอนของครูให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ ในการบริหารจัดการเรียนการสอนยุคใหม่ต้องรู้จักใช้สมรรถนะของครูผู้สอนให้ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถานศึกษา มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างชาญฉลาด การคิดแบบองค์รวมหรือบูรณาการ โดยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ร่วมกับการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้คนมีคุณภาพอย่างสมดุลในด้านความรู้ควบคู่คุณธรรม ตามหลักพุทธศาสนาที่เกิดจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าตามหลักกัลยาณมิต ได้แก่ ความน่ารัก ความน่าเคารพ ความน่ายกย่อง ความรู้จักพูด อดทน ต่อถ้อยคำ กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้ และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดประสิทธิผลที่ดี จึงควรยึดหลักการสอนอย่างกัลยาณมิต มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตที่สำคัญ เพื่อช่วยให้การพัฒนาที่ต่อเนื่อง และมีความชัดเจนมากขึ้น

คำสำคัญ : สมรรถนะ / การจัดการเรียนการสอน / ครู / กัลยาณมิต

*อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Master of Buddhism Program Buddhist Studies Program Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Nakhon Sawan Campus

**อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์

Buddhist Studies Program Social Studies Program Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Sawan Campus

ABSTRACT

The teacher learning management competency based on the kalayanamitta Dhammas. Effective the learning and teaching management of teacher. Include knowledge the learning and teaching management of teacher, Must have teacher learning management competency. New age learning management, Must be up-to-date, creative ideas, analyze, synthetic, clever. The leaders seized by Buddhist principles to teaching development. The quality of work as well, knowledge, moral. Educational Administration based with Buddha Dhamma is the principles of kalayanamitta Dhammas include lovely, respectability, admirable, speak, endure verbal abuse, elucidation and misguide. Effective the learning and teaching management of teacher. The leaders seized by Buddhist principles to kalayanamitta Dhammas. Applying the information from the above written materials by teacher to kalayanamitta Dhammas. To help develop the continuity and more clearly.

Keywords : Competency / Teacher / Learning / Kalayanamitta Dhammas

บทนำ

คุณภาพของนักเรียนเป็นผลที่เกิดจากคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนของครู คุณภาพของการจัดการเรียนการสอนมาจากความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนและการนำแผนการเรียนการสอนที่ออกแบบไว้ดีแล้วไปใช้กับนักเรียน การจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งหวังผลการเรียนรู้จึงมีใช้สิ่งที่เกิดขึ้นตามยถากรรมหรือโดยความบังเอิญ แต่ต้องอาศัยการออกแบบการเรียนการสอนเป็นอย่างดี การออกแบบการเรียนการสอนจึงเป็นสมรรถภาพที่สำคัญของครูผู้สอน

การสอนนั้นการเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่งการเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจจึงสำคัญมาก บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำ ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชาและจรณะ (วิชาจรณะสมปนโน) วิชา คือความรู้ดี จรณะ คือความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูผู้สอนมีสามคำ คือ แนะนำให้ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ด้านการจัดการเรียนการสอนต้องมีความพร้อมที่จะใช้ศักยภาพความสามารถในการที่จะขับเคลื่อนนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามที่มุ่งหวัง สอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องสมรรถนะ (Competency) ที่มีบทบาทและถูกนำมาใช้ในหน่วยงานการศึกษามากขึ้นในปัจจุบัน การกำหนดสมรรถนะจะต้องกำหนดให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของหน่วยงาน กำหนดให้สอดคล้องรองรับกับหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคล จึงจะเป็นสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูตามหลักกัลยาณมิตร

หลักสมรรถนะ

สมรรถนะเป็นปัจจัยในการทำงานที่เพิ่มขีดความสามารถที่ช่วยให้การบริหารงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะจะเป็นตัวบ่งบอกว่า ถ้าเราต้องการจัดการเรียนการสอน การบริหารการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และบรรลุผลตามเป้าหมาย จะต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ทักษะและคุณลักษณะด้านใดบ้างเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะความสามารถในด้านการจัดการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษานั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพราะสมรรถนะเป็นปัจจัยช่วยให้พัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อให้ส่งผลไปสู่การพัฒนาองค์กร ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนโดยตรงด้วยเช่นกัน

ความหมายของสมรรถนะ

แนวคิดเรื่องสมรรถนะของ แมคเคลแลนด์ (McClelland) แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สมรรถนะส่งผลดีต่อผลการปฏิบัติงานมากกว่าเชาว์ปัญญา ทำให้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการทั่วไปอย่างมากและมีพัฒนาการขึ้นเป็นลำดับ สำหรับคุณลักษณะที่อยู่ภายในของแต่ละบุคคล คุณลักษณะนี้อาจหมายถึง แรงจูงใจ บุคลิกที่ค่อนข้างถาวร บทบาททางสังคมหรือการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะ หรือ องค์ความรู้ที่บุคคลต่างๆ ต้องนำมาใช้ (Richard & Boyatzis, 1982, p.21) ลักษณะที่เป็นรากฐานของบุคคลหนึ่งๆ ซึ่งมีความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผลกับการปฏิบัติงานที่เหนือกว่าและสามารถอ้างอิงกับเกณฑ์มาตรฐานในงานหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่งๆ ได้ (Spencer, L.M. & Spencer, 1993, p.11) ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristic of Attributes) ที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม (Behavior) ที่จำเป็น และมีผลให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าบุคคลอื่น ซึ่งสมรรถนะของคนเกิดได้จาก 3 ทางคือ 1) เป็นพรสวรรค์ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด 2) เกิดจากประสบการณ์การทำงาน 3) เกิดจากการฝึกอบรมและพัฒนา การบูรณาการความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ให้ผลงานนั้นมีคุณค่าสูงสุดหรือมีประสิทธิภาพ (Danai Thianphut, 2007, p.20)

สรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง การปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบทำให้การปฏิบัติงานนั้นๆ ประสบผลสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานหรือสูงกว่า มีองค์ประกอบ 3 คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) ที่ซ่อนเร้นอยู่ อันได้แก่ ค่านิยม จริยธรรม บุคลิกภาพ คุณลักษณะทางกายภาพและอื่นๆ

ความสำคัญของสมรรถนะ

ความสำคัญของการนำแนวคิดสมรรถนะมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน มีความสำคัญมากเพราะครูผู้สอนต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน เพื่อใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน ยังสามารถใช้พัฒนาและสร้างความรู้สู่การปฏิบัติ การเรียนการสอนจะดำเนินไปได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน และครูยังต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน และในการถ่ายทอดความรู้จะต้องรู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี เพื่อให้เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการที่จะนำมาช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษาและส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การจัดกระบวนการเรียนรู้และการสอนจำเป็นต้องอาศัยความรู้เพื่อนำมาพัฒนาตัวผู้สอน

สมรรถนะจึงมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอน การสอนที่ว่าด้วยการเรียนรู้และการสอน และฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีความชำนาญในการสอนโดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ วิธีการและเทคนิคต่างๆ เพื่อให้ครูสามารถนำศาสตร์และศิลป์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนได้เต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอนที่เฉพาะทาง ซึ่งสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะไปใช้กับนักเรียน และการสอนของครูจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยให้ครูเข้าใจบทบาทของตนเอง และเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน เข้าใจกระบวนการเรียนการสอน และครูสามารถพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนอีกด้วย

ประเภทของสมรรถนะ

สมรรถนะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดไว้ 2 ประเภท คือ

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของบุคคลในตำแหน่ง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกตำแหน่งจะต้องมี เพื่อหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ร่วมกันประกอบด้วย สมรรถนะ 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์
- 1.2 การบริการที่ดี
- 1.3 การพัฒนาตนเอง
- 1.4 การทำงานเป็นทีม

2. สมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของบุคคลที่กำหนดเฉพาะสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาแต่ละสายงาน ได้แก่

2.1 สมรรถนะประจำสายงานของครู ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

- 2.1.1 การออกแบบการเรียนรู้
- 2.1.2 การพัฒนาผู้เรียน
- 2.1.3 การบริหารจัดการชั้นเรียน

2.2 สมรรถนะประจำสายงานของรองผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษาในเทศก์ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

- 2.2.1 การวิเคราะห์และสังเคราะห์
- 2.2.2 การสื่อสารและการจูงใจ
- 2.2.3 การพัฒนาศักยภาพบุคลากร
- 2.2.4 การมีวิสัยทัศน์

นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งตามประเภทของสมรรถนะออกเป็นสองกลุ่ม คือ

1. สมรรถนะพื้นฐาน (Threshold Competency) หมายถึง ความรู้หรือทักษะพื้นฐานที่บุคคลจำเป็นต้องมีในการทำงานสมรรถนะพื้นฐานจะไม่ทำให้บุคคลมีผลงานที่แตกต่างจากผู้อื่น

2. สมรรถนะที่ทำให้แตกต่างจากผู้อื่น (Differentiating Competency) หมายถึง มุ่งเน้นการใช้ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอื่นๆ (รวมถึง ค่านิยมแรงจูงใจและเจตคติ) ที่ทำให้บุคคลมีผลการทำงานสูงกว่ามาตรฐาน ช่วยทำให้เกิดผลสำเร็จอย่างดีเลิศเป็นสมรรถนะที่นักวิชาการให้ความสำคัญในการพัฒนาให้มากขึ้นในบุคคล มากกว่าสมรรถนะพื้นฐาน (McClell, D.C., 1973, pp.57-83)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สมรรถนะสามารถแบ่งได้หลายประเภทซึ่งขึ้นอยู่กับหน่วยงานขององค์กรที่จะสร้างขึ้น มา สมรรถนะเป็นทั้งประเภทที่ส่งเสริมสนับสนุนความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่มีโดยเฉพาะบุคคล กับ สมรรถนะในด้านของการทำงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของหน่วยงาน แต่ประเภทของสมรรถนะที่จะเกิดขึ้นนั้น ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้เกิดทักษะ ความเชี่ยวชาญ และพัฒนางานให้มีความเชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบของสมรรถนะ

องค์ประกอบของสมรรถนะสามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่เหมาะสมต่องานที่องค์การกำหนด เช่น รู้เรื่องงานที่จะทำ รู้เรื่องลูกค้า เป็นต้น
2. ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะที่สอดคล้องกับความรู้ เช่น ทักษะในการต่อรอง ทักษะในการให้คำปรึกษา และทักษะในการบริหารโครงการ เป็นต้น
3. คุณค่า (Values) หมายถึง พฤติกรรมที่สร้างผลงานที่โดดเด่น งานบางอย่างต้องทำเป็นทีม บางอย่างต้องทำคนเดียว การสร้างคุณค่าให้กลมกลืนกับงานจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น (Robert S. Kaplan & David P. Norton, 2004, pp.231-232)

องค์ประกอบของสมรรถนะโดยการใช้หลัก KSA คือ

1. เมื่อพิจารณาจากงานและความรับผิดชอบจำเป็นจะต้องมี ความรู้ (Knowledge) จึงทำให้ผู้มาดำรงตำแหน่งนี้ปฏิบัติงานได้ประสบผลสำเร็จ
2. เมื่อพิจารณาจากงานและความรับผิดชอบงานในฝ่ายนี้จะต้องมีทักษะ (Skill) หรือมีความชำนาญอะไรที่จะทำให้ผู้มาปฏิบัติงานสามารถทำงานได้สำเร็จอย่างที่เราต้องการ
3. เมื่อพิจารณาจากงานและความรับผิดชอบงานในฝ่ายนี้จะต้องมี คุณลักษณะภายใน (Attribute) ที่เป็นนามธรรมที่จะช่วยให้ผู้มาดำรงตำแหน่งนี้ทำงานประสบความสำเร็จ (Thamrongsak Kongkasawat, 2008, pp.48-51)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของสมรรถนะนั้น เป็นการนำองค์ประกอบต่างๆ มาช่วยกำหนดทักษะ ความรู้ และลักษณะของบุคคลที่มีต่อการทำงานแต่ละประเภทให้ประสบความสำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากคุณสมบัติของผู้ประสบผลสำเร็จในการทำงานจริง

การจัดการเรียนการสอน

หลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรทำความเข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้ โดยเฉพาะการทำงานของสมอง ซึ่งเป็นกลไกการเรียนรู้ที่สำคัญ แนวคิดจากกลไกการเรียนรู้จะช่วยให้เข้าใจระบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งแนวโน้มในการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จย่อมมีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณา ทั้งในด้านตัวผู้เรียน และคุณสมบัติของผู้สอน อันได้แก่ คุณภาพของการจัดการเรียนการสอน และเวลาในการเรียนรู้ของผู้เรียน การพิจารณาจัดขั้นตอนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถได้อย่างแท้จริงนับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้สอนต้องตระหนักในการจัดวางแผนการสอนระยะยาวและระยะสั้นให้สอดคล้องกัน รวมทั้งการพิจารณารายละเอียดขององค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอน นับตั้งแต่การเข้าใจหลักการและทฤษฎีของวิชาที่ทำการสอน การเลือกหรือสร้างสรรค์วิธีการสอน และเทคนิคการสอน รวมทั้งความเข้าใจกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสื่อการสอน บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งลักษณะของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรมีโอกาสในการจัดการเรียนรู้อย่างครบวงจร

ด้านการจัดการเรียนสอนในสถานศึกษาย่อมมีองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งในด้านตัวผู้เรียน และคุณสมบัติของผู้สอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ความสำคัญของครู

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 นิยามความหมายคำว่าครูไว้ว่า “ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาของรัฐ ซึ่งเป็นบุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ประจำในโรงเรียนหรือสถาบันต่างๆ (Macquarie, Thesaurus, 1992, pp.400-401)

ความสำคัญของครูที่มีผลต่อความ เจริญรุ่งเรืองของชาติบ้านเมืองในประเทศต่างๆ คือ ความสำคัญของเป็นครู สมณานามของครู ในฐานะเป็นวิศวกรสังคม พัฒนาเยาวชน พัฒนาสังคม พัฒนาการเมืองการปกครองพัฒนา เศรษฐกิจของชาติ และส่งเสริมความมั่นคงทางศาสนาและวัฒนธรรม แบ่งความสำคัญของครูไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ครูต้องเน้นคุณธรรม ครูต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรม จรรยาและวัฒนธรรม รวมทั้งสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่และในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไปข้างหน้า
2. ครูต้องประพฤติตัวให้เป็นที่รักเคารพของนักเรียน ครูต้องฝึกฝนตนเองให้แตกฉานและแม่นยำ ชำนาญทั้งในวิชาความรู้ และวิธีสอน อีกทั้งยังต้องมีความรักความเมตตากรุณา ความสุภาพ อ่อนโยนต่อศิษย์
3. ครูต้องอดทน เสียสละ และความเมตตา ครูต้องมีความอดทน มีความโอบอ้อมอารี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ โดยไม่ย่อท้อต่อการถูกด่า พุดจาเสียดสี และความกระด้างกระเดื่องของเด็ก
4. ครูไม่ควรมุ่งยศศักดิ์ ความร่ำรวย และผลตอบแทน ครูต้องไม่ควรหวังผลตอบแทนเป็นยศถาบรรดาศักดิ์ ความร่ำรวย หรือประโยชน์ทางวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืนในสังคมในปัจจุบัน
5. ครูต้องยึดมั่นในความดี ครูต้องมีความสุจริต ความเมตตากรุณา เห็นใจ และปรารถนาดีต่อผู้อื่นเสมอ โดยเสมอหน้า

สรุปได้ว่า ครูเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญ เพราะเป็นผู้ที่ต้องถ่ายทอดความรู้ เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ สกัดเอาแก่นความรู้มาเสนอได้อย่างแม่นยำ และสังเคราะห์ความรู้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับการเรียนการสอน ยังต้องรู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถอย่างไร ทำอย่างไรถึงจะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ก้าวทันความรู้ และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ เพราะการเรียนรู้ คือการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ นอกจากนี้ยังต้องอดทน เสียสละ และยังต้องมีความรัก ความเมตตากรุณา ความสุภาพ อ่อนโยนต่อศิษย์ด้วย

คุณลักษณะครู

เฮสซง และโทมัส (Hessong & Thomas) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของครู ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรอบรู้ (Being Knowledge Able) มีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอย่างดี มีความแม่นยำในวิชาที่สอน ตลอดจนวิชาอื่นๆ ตามสมควร
2. เป็นผู้มีความอารมณ์ขัน (Being Humorous) คือ เป็นผู้ที่สามารถสอดแทรกอารมณ์ขันหรือทำให้การสอนสนุกสนาน
3. เป็นผู้มีความยืดหยุ่นผ่อนปรน (Being Flexible) การมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนสภาพการณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การสอนที่เปลี่ยนไป

4. เป็นผู้มีความตั้งใจทำงานให้ถึงขีดสุด (Being Upbeat) เป็นผู้ที่ยืนดีในภารกิจทางการสอน จะไม่ว่าการสอนเป็นเพียงภารกิจที่ต้องรับผิดชอบเท่านั้น แต่จะยินดีเมื่อได้สอน อุทิศเวลาให้กับการทำงานที่ท้าทายเต็มที่

5. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ (Being Honest) ความซื่อสัตย์จริงใจเป็นสิ่งที่ทำให้ศิษย์เกิดความเชื่อถือไว้วางใจ และมั่นใจที่จะปฏิบัติตามหรือกระทำตามคำสั่งสอนของครู

6. เป็นผู้มีความชัดเจน (Being Clear and Concise) สามารถทำให้ผู้ที่สัมพันธ์ด้วย เข้าใจได้รวบรัดชัดเจน เป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสารทั้งการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชัดเจนโปร่งใส ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนทางราชการ

7. เป็นคนเปิดเผย (Being Open) คือ เป็นคนที่ไม่ทำตัวลึกลับเจ้าเล่ห์ไม่หน้าไหว้หลังหลอก เต็มใจให้ผู้อื่นรับรู้ รู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเข้าใจการกระทำของตนเสมอ

8. เป็นผู้มีความอดทน (Being Patient) เป็นผู้มีความเพียรพยายามหรือขยันขันแข็งสำหรับครูต้องมีคุณสมบัติข้อนี้เป็นพิเศษ เพราะนอกจากจะอดทนในเรื่องอื่นๆ แล้ว ยังต้องอดทนต่อพฤติกรรมต่างๆ ของลูกศิษย์อีกด้วย (Hessong & Thomas, 1987, pp.452-457)

คุณลักษณะที่ดีของครูนั้น คือเป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการทำงาน เป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์และสังคมเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอน ทั้งมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ นอกจากนั้นผู้สอนจะต้องมีลักษณะจริงใจเป็นคนตรง ไม่เสแสร้งในการสร้างสัมพันธภาพจะต้องเป็นตัวของตัวเองจริงๆ ปรับเปลี่ยนสภาพการณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การสอนที่เปลี่ยนไปได้เสมอ

กัลยาณมิตร

ความหมายของกัลยาณมิตรตามรูปศัพท์ มาจากคำว่า “กัลยาณ” แปลว่า ดีงาม เป็นที่พอใจ ชอบพอเพราะ อ่อนหวาน (กลสฺยาณ ส.กัลยาณ.) และคำว่า “มิตร” แปลว่า คนรักกัน คนมีความเอื้อไยกัน เพื่อนมิตร (วิ. มโนติ อนุโตติ มิตรโต. สัพพกุเยหสุ มียตติ วา มิตรโต) ไว้วางใจในความลับ

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ “กัลยาณมิตร” มาจากคำว่า “กัลยาณ” สมาสกับคำว่า “มิตร” ให้ความหมายคำ “กัลยาณ” ว่า งาม ดี และ “มิตร” หมายถึง เพื่อนรักใคร่คุ้นเคย ดังนั้น กัลยาณมิตรจึงมีความหมายว่า เพื่อนที่ดี เพื่อนที่งาม หรือเพื่อนที่รักใคร่คุ้นเคยที่ดี เพื่อนรักใคร่คุ้นเคยที่งาม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมุ่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือ สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูล แก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิตการประกอบกิจการ และธรรมปฏิบัติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก ประทีป พิชทองกลาง ได้กล่าวถึง กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลที่มีความพร้อมทั้งคุณธรรม ความดีงาม เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็นข้าศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิต และตั้งตนอยู่อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงามต่างๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจ จนเป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปสู่ประโยชน์ และความสุขในระดับต่างๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการพัฒนา ชีวิตก็เป็นดังกัลยาณมิตรด้วย เช่นกัน วลัณิกา ฉลากบาง กล่าวว่า กัลยาณมิตร หมายถึง เพื่อนและบุคคลแวดล้อมที่ดี ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างในการคิดและการแสดงพฤติกรรมที่ดีงาม ถูกต้องด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน

กัลยาณมิตร เป็นธรรมของคุณงามความดี ความน่ารัก ความน่าเคารพ ความน่ายกย่อง ความรู้จักพูด
อดทนต่อถ้อยคำกล่าวซึ่งแรงแกล้งเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้ และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย เน้นการฝึกฝนปฏิบัติตน
จริง โดยการชี้แนะและช่วยเหลือจะต้องเป็นประโยชน์ ที่จะต้องนำไปสู่ความดี เป็นไปในทางสร้างสรรค์

การสอนอย่างกัลยาณมิตร

การสอนที่ดีนั้น คือ การสอนที่ให้ความรักก่อนให้ความรู้ ครูมีหน้าที่สอนในสิ่งที่ถูกส่วนสิ่งที่ผิดนั้นเขาจะ
เรียนรู้เอง กลวิธีและกระบวนการสอน ขั้นตอนหรือกระบวนการต่างๆ การสอน คือ การถ่ายทอดความรู้
ประสบการณ์นอกจากนี้ยังเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกด้วย เป็นการสอนที่มุ่งให้เกิดการผสมผสานระหว่าง
ทฤษฎีและภาคปฏิบัติโดยการใช้หลักของกัลยาณมิตรมาประกอบในการสอน โดยที่มีคุณสมบัติซึ่งสามารถจะทำ
หน้าที่ได้ 5 ประการ ดังนี้

1. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี
2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
3. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
4. ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ
5. สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือสอนให้ใช้ความรู้ทำงานได้จริง สามารถใช้หาเลี้ยงชีพ เป็นอยู่ได้

(T. Pa. (Thai) 11/268/213)

การสอนอย่างกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดผู้เรียนมีความรู้ วิธีคิด
และการปฏิบัติที่ถูกต้อง การสอนตามหลักกัลยาณมิตร

1. ปิยะ หรือ ปิโย แปลว่า น่ารัก การสอนของครูต้องทำตนให้เป็นคนน่ารักของลูกศิษย์ คือ
ต้องเป็นผู้มีเมตตา รักเด็กมากกว่ารักตนเอง มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความสนิทสนมแก่ศิษย์เพื่อให้ลูกศิษย์มี
ความสบายใจ และกล้าที่จะเข้าไปปรึกษาหารือเรื่องต่างๆ พุดจาอ่อนหวาน เอาใจใส่อบรมสั่งสอนให้ศิษย์เกิด
ความรู้

2. ครู แปลว่า น่าเคารพ ครูจะต้องดูแลและปกครองศิษย์ให้ศิษย์มีความรู้สีกอบกู้ใจ เป็นที่
พึ่งได้ และรู้สึกปลอดภัย เป็นเหตุก่อให้เกิดความไว้วางใจ ครูต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างแก่เด็กมีเหตุผล
และเป็นคนใจคอหนักแน่น ไม่เจ้าอารมณ์ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายในทุกๆ เรื่อง

3. ภาวนีโย แปลว่า น่าเจริญใจ น่ายกย่องในฐานะผู้ทรงคุณ ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และ
ภูมิปัญญาแท้จริง สนใจหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งเป็นผู้ที่ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ครูจะต้องฝึกตนให้
เชี่ยวชาญในวิชาการและให้มีสมรรถภาพใน การทำงานอยู่เสมอ

4. วัตตา แปลว่า รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ หมายถึง ครูจะต้องรู้จักพูดให้ศิษย์
เข้าใจได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ สอนในสิ่งที่ถูกต้องไม่บิดเบือนและครูจะต้องรู้จักสอนด้วยความสนุกสนาน
เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนด้วย

5. วจนักขโม แปลว่า อดทนต่อถ้อยคำ ครูต้องพร้อมที่จะรับฟัง คำปรึกษาการซักถาม คำ
เสนอแนะ และคำวิพากษ์วิจารณ์ได้โดยไม่ฉุนเฉียว และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ปกติเด็กย่อมมีความซุกซนนำ
รำคาญ ครูจะรำคาญไม่ได้ ต้องอดทน ต่อสิ่งที่มากระทบ

6. คัมภีร์รัฐจะ กะถิง กัตตา แปลว่า แกล้งเรื่องลึกซึ้งได้ ครูต้องสามารถอธิบายเรื่องยุ่งยาก
ซับซ้อน ให้เข้าใจได้ด้วย และช่วยให้ศิษย์เรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง มากขึ้นด้วยรวมทั้งการอธิบายสาระสำคัญต่างๆ
ของ วิชาได้ถูกต้องแม่นยำ

7. โน จัฎฐาเน นิโยชเย แปลว่า ไม่ชักนำในเรื่องเหลวไหล ครูไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย ครูไม่ประพฤติชั่วควรละเว้นอบายมุข ไม่แนะนำชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย แนะนำแต่ทางที่ดีมีประโยชน์การสอนตามหลักกัลยาณมิตรนั้น เป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดผู้เรียนมีความรู้ วิธีคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้อง และการเป็นผู้สอนที่ดีจะเริ่มต้นที่กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นผู้ชี้แนะในหลักการ และความรู้ที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในวัยเริ่มเรียนรู้ การช่วยชี้แนะ บอกกล่าว สั่งสอน แม้จะไม่แสดงออกมาด้วยคำพูด การทำเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้ยินดีในการสอน ก็ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรโดยนัยที่สมบูรณ์ เพราะคำว่ามิตรหรือเพื่อนที่ดีนั้น ต้องแนะนำในสิ่งที่ดีงาม และชักชวนกระทำในสิ่งที่มีประโยชน์

สรุป

สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูตามหลักกัลยาณมิตรตามหลักพุทธศาสนาที่เกิดจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นหลักการและทฤษฎีที่เกิดขึ้นมายาวนานสาระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงเปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณเทศนาสั่งสอนโปรดเหล่าเณรยัสสวัตรทุกชนชั้นวรรณะให้ได้รับการพัฒนาบนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล และเป็นไปตามศักยภาพของตนเอง ได้ถูกรวบรวมและจัดพิมพ์ไว้เป็นรูปเล่มสมบูรณ์ปรากฏอยู่ในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า พระไตรปิฎก ในหมวดของคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มีการพยายามศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงความสอดคล้องของการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีกับหลักปฏิจจสมุปบาทเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา เติบโตการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ ให้คนไทยเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ควบคู่ทั้งทางโลกและทางธรรม นำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมแห่งสันติสุขสืบไป พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักการสำคัญ คือหลักของเหตุและผลสิ่งต่างๆ ในโลกนี้เกิดขึ้นจากเหตุ และส่งผลให้เกิดเป็นสิ่งที่ต่างๆ ที่มีอยู่และเป็นอยู่ดังที่มนุษย์ในสังคมได้สัมผัสกันโดยทั่วหน้า

การจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักธรรมความเป็นกัลยาณมิตรของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความมีน้ำใจ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือ เกื้อกูล แนะนำแนวทางที่ถูกต้องด้วยการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน โดยที่ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์โดยมุ่งหวังความสำเร็จ คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วความเป็นกัลยาณมิตรหรือองค์คุณของกัลยาณมิตรยังประกอบด้วย ความ น่ารัก (ในฐานะเป็นที่วางใจและสนิทสนม) ความน่าเคารพ (ในฐานะให้ความอบอุ่น เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย) ความน่ายกย่อง (ในฐานะที่ทรงคุณ คือ ความรู้ ภูมิปัญญาแท้จริง) ความรู้จักพูด (คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี) อดทนต่อถ้อยคำ (พร้อมที่จะรับฟังคำซักถามต่างๆ อยู่เสมอด้วยความอดทน ไม่เบื่อ) กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้ และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนให้มีสมรรถนะทางการสอนที่เกิดประสิทธิผลที่ดี จึงควรยึดหลักการสอนอย่างกัลยาณมิตรหรือองค์ความรู้ทางด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยรวม โดยมีครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุด เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาที่ต่อเนื่อง และมีความชัดเจนมากขึ้น

References

- Hessong & Thomas. (1987). *Introduction to education*. New York : McMillan.
- Kongkasawat, T. (2008). *Practical Competency...How did they do it?*. Bangkok : Promotion Association Technology (Thai-Japanese).

Macquarie, Thesaurus. (1992). **Collins co build dictionary English Language**. Sydney : The Macquarie Library Pty.

McClelland D.C. (1973). Test for Competence, rather than intelligence. **American Psychologists, 17**(7).

Richard, Boyatzis. (1982). **The Competency Manager : A Model for Effective Performance**. New York : John Wiley & Son.

Robert S. Kaplan & David P. Norton. (2004). **Strategy MAPD : converting intangible assets into tangible outcome**. United States of America : Harvard Business School Publishing Corporation.

Spencer, L.M. & Spencer. (1993). **S.M. Competence at work Model For superior performance**. New York : Wiley.

Thianphut, D. (2007). **Ability in viewpoint**. Bangkok : AR Information and Public Relations.